

V TRHOVEJ EKONOMIKE SA ZVYŠUJE VÝZNAM ŠPECIALIZÁCIE VÝROBY V CHOVE HOVADZIEHO DOBYTKA

Michal Vicen

Katedra managementu PEF, Vysoká škola poľnohospodárska, Trieda Andreja Hlinku 2,
949 67 Nitra, Slovenská republika

Anotácia:

Zmenené hospodárske podmienky po roku 1989 vytvárajú predpoklady pre širšie uplatnenie špecializácie výroby v poľnohospodárskych podnikoch aj u nás tak, ako je to vo vyspelých krajinách. Špecializovaná výroba umožňuje dosahovať priaznivejšie výrobné i ekonomické výsledky v porovnaní s nešpecializovanou výrobou. Väčšiu rizikovosť špecializovanej výroby možno eliminovať poistením, zmluvami a ďalšími organizačnými opatreniami. Osobitý význam má špecializácia výroby v chove hovädzieho dobytká vzhľadom na jeho postavenie v rámci poľnohospodárskej výroby a súčasné značné ekonomické problémy.

Summary:

Economic conditions changed after 1989 create suppositions for wider application of production specializaton in the agricultural enterprises in our country in the same way as it exists in the developed countries. Specialized production enables to reach more favourable production and economic results in comparison with non - specialized production. Insurance, contracts and other organization mesures can eliminatče higher risks in specialized production. Production specialization has its importance in beef cattle breeding with regard to its position in agricultural production and present considerable economic problems.

Kľúčové slová:

špecializácia výroby, nákladovosť, rizikovosť, zmluvy, konkurencia, špecializácia v chove hovädzieho dobytká

Key words:

production specialization, costs, risk, contracts, competition, specialization in beef cattle breeding

Proces rozdelenia veľkých poľnohospodárskych podnikov na menšie podniky v znik súkromných fariem podmieňuje nielen nové prístupy k podnikovým organizačným systémom,

ale vyvoláva aj zmeny v tradičnej organizácii poľnohospodárskych podnikov, založenej na univerzálnosti výroby a umožňuje prechod na špecializovanú výrobu.

Špecializácia je samozrejmosťou v poľnohospodársky vyspelých krajinách. Špecializovaná výroba v porovnaní so všestrannou výrobou vytvára predpoklady pre taký sortiment výrobkov a ich produkciu v takom rozsahu, aký najlepšie zodpovedá konkrétnym prírodným podmienkam a vylúčenie z výrobného programu výrobkov neefektívnych a nevhodných pre výrobu v daných podmienkach. Umožňuje špecializáciu a tým vyššiu odbornosť pracovníkov, užší sortiment vstupov do výroby a výstupných produktov (menší počet dodávateľov, resp. mechanizmov, dosiahnutie vyššej kvality výrobkov, prípadne uplatnenie aspoň čiastočnej finalizácie produktov. To všetko vytvára predpoklady pre dosiahnutie na jednej strane nižšej nákladovosti a na druhej strane vyššej realizačnej ceny jednotky výrobku.

Popri uvedených prednostiach má však špecializácia aj určité nedostatky. Z hlavných negatívnych čôt špecializácie treba spomenúť podstatne vyššiu rizikovosť výroby vyplývajúcu z užšieho sortimentu produktov, menšiu možnosť diverzifikácie výroby v nadväznosti na odlišné výrobné podmienky určitých lokalít podniku, resp. meniace sa poveternostné podmienky v jednotlivých rokoch a napokon zmenšené možnosti výberu dodávateľov i odberateľov.

Napriek spomínaným retardačným činiteľom vývoj svetového poľnohospodárstva smeruje k špecializácii. Tento trend treba akcentovať a nadviazať na určité skúsenosti so špecializáciou u nás v minulosti a na vyššej kvalitatívnej úrovni postupne aplikovať špecializovanú výrobu aj v našich podmienkach.

Rizikovosť výroby a vplyv nepriaznivých poveternostných podmienok možno v značnej miere eliminovať poistením (v súčasnej dobe jestvujú už aj u nás rôzne formy poistenia výroby). Pokiaľ ide o vzťahy medzi dodávateľmi výrobných vstupov, resp. odberateľmi vyprodukovaných výrobkov a poľnohospodárskym podnikom, je nutné ich prebudovať a postaviť na nových zmluvných princípoch, ako je to vo vyspelých krajinách. Zmluvy obsahujú nielen údaje o množstve, kvalite a termínoch dodávky alebo odberu príslušných produktov, ale aj podmienky realizácie dodávky, resp. odberu a konkrétnymi sankciami pri nedodržaní množstva, kvality a termínu dodávky určitého produktu. Kvalitatívne záruky sa vzťahujú samozrejme nielen na dodávané krmivá, osivá, hnojivá, stroje, budovy, atď, ale aj na živočíсны biologický materiál (dojivosť, prírastky a pod.). V prípade zistenia nedostatkov a nespokojnosti s dodávanými produktami, okrem finančného postihu vyplývajúceho z uzatvorenej zmluvy, vystavuje sa porušiteľ nebezpečenstvu zrušenia zmluvy a nadviazania spolupráce s inými dodávateľmi alebo odberateľmi. Konkurenčné prostredie vytvára významný tlak na prísne dodržiavanie zmluvných podmienok a doslova na predbiehanie sa jednotlivých dodávateľov a odberateľov v poskytovaní čo najpriaznivejších podmienok realizácie svojich produktov.

V chove hovädzieho dobytku má proces špecializácie taktiež svoje opodstatnenie, predovšetkým z hľadiska využitia stavebných kapacít, technických zariadení, pracovných síl a prírodných podmienok. Pritom treba zohľadniť štruktúru stáda, rešpektovať pravidlá pre organizáciu chovu hovädzieho dobytku a vychádzať z možností kooperačných väzieb s inými podnikmi, či už družstevného, akciového alebo súkromného charakteru.

Špecializácia v živočíšnej výrobe sa vo svete uplatňuje nielen podľa druhov ale dokonca podľa kategórií zvierat v nadväznosti na výrobné a ekonomické podmienky konkrétneho podniku.

V našich podmienkach treba predovšetkým upustiť od všeobecne rozšíreného javu - chovu všetkých druhov a kategórií hospodárskych zvierat v každom podniku. Výkrm hovädzieho dobytku je žiadúce vylúčiť z chovu v bežných poľnohospodárskych podnikoch a situovať ho do špecializovaných podnikov so zdrojmi kvalitných lacných krmív pochádzajúcich z potravinárskeho priemyslu (melasa, sušené rezky, mláto, výpalky ...) s technologickým riešením ustajňovacích objektov umožňujúcim dosahovať vysokú produktivitu živej práce. Teda nevykrmovať všetkých výčkov a vyradené jalovičky až do hmotnosti cez 500 kg ale iba časť z nich preradiť do výkrmu v špecializovaných podnikoch s vhodnými výrobnými podmienkami. Ďalej bude účelné v oveľa širšej miere uplatňovať rôzne spôsoby výkrmu mladých zvierat obvykle vo svete: výkrm teliat, vmliečny výkrm teliat, byly beef.

Taktiež nie je nevyhnutné chovať v každom podniku všetky reprodukčné kategórie dobytku. Podľa konkrétnych podmienok sa môžu určité podniky špecializovať výlučne na produkciu mlieka alebo odchov jalovíc. Vo väčších podnikoch sa dá uplatniť vnútro podniková špecializácia jednotlivých organizačných jednotiek. Menšie podniky budú nútené pri špecializácii kooperovať s inými podnikmi.

Hĺbkou špecializácie výroby, rozsah jednotlivých odvetví a ichb previazanosť je nutné starostlivo zvážiť, aby sa čo najefektívnejšie využili dané prírodné podmienky, materiálové i pracovné zdroje a aby sa dosiahol čo najpriaznivejší ekonomický efekt.

Literatúra:

1. Gajdošík, M. - Paška, J.: Reštrukturalizácia chovu hovädzieho dobytku, ošípaných a oviec z pohľadu výroby nezávadných potravín. Zborník referátov z rokovania sekcie Pôdohospodárstvo Kongres slovenskej vedy-93, VŠP Nitra 1993, s.22-23
2. Hetteš, J.: Program reštrukturalizácie a ekonomickej stability chovu dobytku na Slovensku. Priebežná správa z riešenia grantovej výskumnej úlohy, VŠP Nitra, 1993, s.56-72.
3. Repka, J.: Vplyv koncentrácie a špecializácie na organizačnú štruktúru výroby a riadenia živočíšnej výroby. Zemědělská ekonomika 33, 1987, č. 8, s.629-636.
4. Vicen, M.: Predpoklady a možnosti vlastného odchovu jalovíc-. Agroekonomika roč. 1, č. 3, 1992, s.136-138.